OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Lausunto

7.9.2020 VN/3437/2019

Erityisasiantuntija
Piritta Koivukoski-Kouhia

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta ja Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain muuttamisesta

1 Esityksen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta (tietovarantolaki). Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettu laki kumottaisiin. Tietovarantolaki vastaisi pääosin nykyistä tietojärjestelmälakia, mutta säädösteknisistä syistä laki annettaisiin uutena lakina. Uudessa laissa käytettäisiin termin tietojärjestelmä sijaan termiä tietovaranto, jotta termit vastaisivat yleiskieltä ja tiedonhallintalaissa käytettyjä termejä. Myös tiedon luovuttamistapoja koskevat säännökset vastaisivat tiedonhallintalain säännöksiä.

Oikeusrekisterikeskuksen mahdollisuudet luovuttaa tietoja laajenisivat nykyisestä ja tiedot säilytettäisiin rekisterissä pidempään kuin nykyisin, jotta tiedotusvälineet ja tutkijat voisivat saada kootusti tietoja tuomioistuinten käsittelemistä asioista. Aika henkilötietojen poistamiseen rekisteristä alkaisi kuitenkin ratkaisun antopäivästä eikä ratkaisun lainvoimaiseksi tulemisesta kuten nykyisin. Lisäksi tuomioistuimien oikeutta käyttää valtakunnallisen tietovarannon tietoja vahvistettaisiin siten, että tuomioistuin voisi katsoa tietovarannosta toisen tuomioistuimen tallentamia ratkaisutietoja ja -asiakirjoja silloin, kun tietojen katselu olisi tarpeen lainkäytön yhtenäisyyden varmistamiseksi.

Esityksessä ehdotetaan myös tehtäväksi teknisluonteinen tarkistus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän tietojen salassapitoa koskevaan säännökseen. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi Oikeusrekisterikeskuksesta annettua lakia siten, että Oikeusrekisterikeskuksen päällikön viran nimi olisi jatkossa ylijohtaja, kun se nyt on johtaja.

2 Asian valmistelu

Oikeusministeriössä vireillä olevien laajojen tietojärjestelmähankkeiden yhteydessä on ilmennyt tarve muuttaa lakia oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä niin, että sääntelyssä otetaan huomioon tietojärjestelmien kehittämisestä sekä oikeushallinnon ja Oikeusrekisterikeskuksen toimintaympäristön muutoksesta aiheutuvat muutostarpeet. Oikeusministeriö asetti 13.6.2019 työryhmän toimikaudeksi 13.6.2019−31.12.2019 valmistelemaan ehdotusta oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta. Työryhmän toimikautta jatkettiin 14.2.2020 saakka. Työryhmä laati ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon. Esitysehdotuksesta pyydettiin ajalla 27.2. – 27.3.2020 Lausuntopalvelu.fi –palvelun kautta lausunto yhteensä 52 taholta, joista lausunnon antoi 20 tahoa.

Lain nimikettä, käsitteistöä ja tietovarannon rakennetta koskevia ehdotuksia kannatettiin yleisesti. Lausunnoissa suhtauduttiin pääosin myönteisesti myös ehdotuksiin laajentaa Oikeusrekisterin mahdollisuuksia luovuttaa tietoja. Muutosten nähtiin parantavan tiedotusvä-

lineiden tiedonsaantia ja vähentävän jonkin verran tuomioistuinten työtä. Kritiikkiä esitettiin tietovarannon rekisterinpitoa koskevista säännöksistä ja ehdotuksista vahvistaa tuomioistuinten mahdollisuuksia katsoa tietovarannon tietoja. Ehdotettuja tietojen poistoaikoja pidettiin yhtäältä yhä liian lyhyinä. Toisaalta osa piti riittämättömänä perusteita poistoaikojen pidentämiselle. Lausuntojen perusteella täsmennettiin rekisterinpitoa, tietojen luovuttamista ja poistamista sekä tietojen katseluoikeutta koskevia esityksen perusteluja.

Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain (625/2012) muuttamista koskeva esitys on valmisteltu oikeusministeriössä. Esitysehdotuksesta pyydettiin lausunto valtiovarainministeriöltä ja Oikeusrekisterikeskukselta, ja ne kannattivat ehdotusta.

3 Esityksen vaikutukset

Esitys selkeyttää oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon tietojen luovuttamista sekä tietojen poistamista koskevia säännöksiä sekä parantaa mahdollisuuksia luovuttaa keskitetysti tietoja journalistiseen tarkoitukseen tuomioistuimissa käsiteltävistä asioista. Ehdotetut säännökset myös selkeyttävät Oikeusrekisterikeskuksen oikeuksia ja velvollisuuksia ja vahvistavat oikeushallinnon viranomaisten oikeuksia käyttää toisen viranomaisen valtakunnalliseen tietovarantoon tallentamia tietoja. Lisäksi ehdotetut muutokset varmistavat lainsäädännön yhdenmukaisuuden tiedonhallintalain kanssa ja poistavat tiedonhallintalain kanssa päällekkäiset säännökset.

Tietojen luovuttamista ja poistamista koskevilta osilta esityksen ei arvioida edellyttävän merkittäviä muutoksia Oikeusrekisterikeskuksen tietojärjestelmiin eikä lisäävän tarvetta Oikeusrekisterikeskuksen lisäresursseille. Muilta osin esityksen tarkoituksena on selkeyttää olemassa olevaa tilannetta, eikä sillä tämän vuoksi ole taloudellisia vaikutuksia.

Ehdotettu uusi laki mahdollistaisi sen, että Oikeusrekisterikeskus voisi luovuttaa keskitetysti enintään kymmenen vuotta vanhoja tuomioistuinten diaaritietoja valtakunnallisesta tietovarannosta. Ehdotettu laki mahdollistaisi myös sen, että Oikeusrekisterikeskus voisi hakea tietoja journalistiseen tarkoitukseen myös henkilön nimellä tai muulla henkilön tunnistetiedolla. Oikeusrekisterikeskuksen luovuttamismahdollisuuksien laajentamien vähentäisi tuomioistuinten työmäärää, kun tiedotusvälineiden edustajan ei tarvitsisi tiedustella asioita yksittäisistä tuomioistuimista silloin, kun tietopyyntö koskee useissa tuomioistuimissa käsiteltyjä asioita. Samalla tiedotusvälineiden tiedonsaanti tehostuisi, mikä nopeuttaisi välillisesti myös kansalaisten tiedonsaantia yhteiskunnallisesti merkittävissä asioissa sekä julkisuudessa kiinnostusta herättäneissä asioissa. Myös tutkijoiden tiedonsaanti ratkaisuasiakirjoista tehostuisi, jos tietojen poistoaika nostettaisiin viidestä vuodesta kymmeneen vuoteen. Rekisteröityjen osalta muutos tarkoittaisi sitä, että samat tiedot olisivat kauemmin saatavilla kahdesta eri rekisteristä; valtakunnallisesta tietovarannosta ja tuomioistuinten omista järjestelmistä. Rekisteröityjen yksityisyyden suojaa parantaisi kuitenkin se, että henkilötietojen poistoaikojen laskeminen alkaisi ratkaisun antopäivästä eikä ratkaisun lainvoimaiseksi tulemisesta.

4 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan syksyllä 2020.